

Dr. Zober:

Klubni stolec.

Ne sami ob sebi kot nekaka metafizična shemata, marveč z vsemi prijetnimi pritiklinami, s katerimi jih je obdarila priroda, je troje stvorov vedno vzbujalo mojo pozornost, osredotočilo moje misli, bodrilo mi fantazijo: visoke ponosne žene, skalnato morsko nabrežje, klubni stolec.

Ti blaženo brezdelje, ti herojska zamišljenost, ko se vdaš vabljivi ponositosti in se zlekneš po tem usnjatem prijatelju, ki ima v sebi mnogo več duše, nego vsi tvoji „bližnji“ skupaj. Ti vsesvetska, pomirjevalna filozofija, ko počivaš v tem prijateljskem, da, očetovskem objemu, ko čutiš, kako polzi niz tvojih ramen breme sive vsakdanjosti in se zopet prerajaš v človeka, zavedajočega se svoje osebnosti, ko se ti pomlaja fantazija in preraja energija! Trenotki blaženosti, ko gledaš v svet skozi optimistični modrikasti oblaček svoje smotke in misliš, da tudi v paradižu ne more biti mnogo, mnogo lepše. Kaj je ves budistovski nirvana proti nirvani tega fasciklja živcev, vzetega iz registrature življenja in udobno zlek-njenega v komodni, širokopleči in globoki klubni stolec, ki se kakor temen in nedostopen pojav samozavestno širi sredi sobe, kje med pisalno mizo, oknom, knjižnico in kaminom!

Že njegova zunanost je bojarska. Rad vidim pohištvo, ki ima neko osebno noto, pohištvo, ki ni samo za to, da ne sedi, spiš ali ješ na tleh, marveč, da je rabiš kot človek. Od živali se razlikuješ po svojem razumu, po oblikovanosti svojega notranjega bistva, po svoji kulturi. I Madjar je lahko civiliziran, i konji i psi znajo težke račune s kubičnimi koreni, kulturo ima le človek, ki je kultiviran, človek, ki uporablja svojo okolico za fond svojega lastnega reliefa. Kultiviran človek išče povsod sebe samega, porablja vse, kar ga obdaja, egocentrično, v demokraciji javnega življenja najde fond svojemu licu. V svojih štirih stenah hočem biti sam, kar je krog mene, naj mi služi brezpogojno. Noli turbare circulos meos! Če naj delam, moram imeti tudi časa za misel. Naj li premišlujem lačen, naj imam fantazijo brez udobnosti, naj pišem pri mizi, ki ima prekratko nogo, ob kadeči se leščerbi, ob ostankih nedostatne večerje? Res so mnogi veleumi in ženiji dosegli marmorne dvorce le preko mrzlih manzard. Pa jaz se nikakor ne silim med veleume, človek hočem biti. Člo-vek! Če si hočem počiti od dela, užiti remekdelo

slovstva, ali pa premisliti karkoli, uglobiti se v problem, storim to najraje v udobni legi, ko so vse mišice razbremenjene in ko me objame mehko podloženo in po elastičnih vzmeteh prostrto usnje, ko mi počivajo lakti na ogromnih počivalnikih, ko se glava težko nasloni na blazino in me obdaja vonj opojne cigarete ali dobre smotke. Tu med pisalno mizo in knjižnico, kaminom in oknom se potem pojavi genij. I jaz, ki nikakor nisem genijalen, čutim njegovo bližino in jamem misliti o nirvani, — misliti? Čutim jo, to končno sintezo človeškega vbadanja in brezkončne brezciljnosti. Ta ogromni temni usnati prijatelj, dragi ta klubni stolec, ima svojo dušo, mnogo boljšo, nego tisti bližnji, ki ga moramo baje ljubiti. Ta duša je nekaj čisto posebnega, samosvojega. Stol Samoživ. Težko je opisati vso to dušo, — saj niti človeške duše ne moreš opisati, kaj li dušo bitja, ki je tako prosto našega egoizma, tako odpuščajoče, plemenito, altruistično in vendar tako človeško!

Dragi filister! Vem, da si zadnjič tožil v narodnogospodarskem pregledu, da gre ves naš denar v nič, ker si kupujemo drage, nepotrebne predmete v tujini iz same gizdavosti. Vem, da smatraš ta moj slavospev za izrodek fantazije, za lahkoživost, če ne za pokvarjenost, in če si kdaj videl od znotraj kak višji razred, mi očitaš, da sem „von des Gedankens Blässe angekränkelt“ (odkod je ta citat, ne veš več in bi ti tudi nič ne koristilo). Pa kaj, hočeš li, da si naročim klubni stolec pri Zadrugi domačih rokodelcev z o. z. v Temnem lesu, pošta Višnji vrh nad Bistrico? Samo enkrat sem to storil in vabim te, prijatelj, da prideš in sedeš v tisti stolec, ki sem ga takrat dobil. Sedi v njem samo pol ure, pa me boš rad zapustil in odšel v bližnjo drogerijo, da si kupiš žganja in drgneš ž njim otrple ude. Pa to je postranska in tvoja zasebna zadeva. Vem dobro, da nisi iz rodu Asra, ki mrjo, če ljubijo, marveč naše gore list, ki želiš, da naj vsakdo dela, kakor slove domovine ukaz. Kaj pa razumeš pod „delom“? Kaj drugega, ko znoj, napor, službo s penzijo, in za brezdelice zmerjaš nas vse, ki se bavimo tudi s peresom in fantaziramo kdaj o klubnih stolcih. Jeli da, mi smo ti nevropatiki iz lenuharjenja, ti bahač z žulji, ki ti niso prinesli dostojanstva človeka, ampak dostojanstvo konja, ki zna računati s kubičnimi koreni, da si zasluži svoj oves. Aj, brate, ti sploh ne znaš delati, ker ne znaš živeti. Jaz, ki sanjarim v in o klubnem stolcu, znam to bolje nego ti. Ti delaš, da ješ, jaz pa delam, da živim po človeško, ne animalsko. Človeško živeti se pa pravi živeti kulturno in delati kulturno z užitkom. Če so res nebesa, niso in

ne morejo biti drugačna, nego velik svet, na katerem žive sami taki ljudje, ki imajo fasono kulturnega človeka, ki torej znajo uživati i v delu in počivati z užitkom, ki torej imajo klubne stolce. Ergo imajo klubne stolce tudi v nebesih . . .

Pah, nikakor, predragi, ne zagovarjam lenuha, ki sploh ničesar ne dela, marveč samo uživa. Ta stvar je enako antipatičen, kakor oni, ki samo dela in nič ne uživa. Oba nista in ne bosta nikdar zaslišala visoke pesmi življenja, čigar edina in največja umetnost je, da znaš enakomerno razdeliti svetlobo in senco, barvo in temo v zaokrožen umotvor. Kdor tega ne zna, živi karikirano, pretirano v eno ali drugo smer, človek-nečlovek, stvar-nestvar. Odtod toliko število ljudi, ki so zadeti in razžaljeni v dno duše, kadar razstavi Smerekar kakšno svojih karikatur.

Veliko socialno zlo je, da nismo premožni. To je kardinalna napaka slovenskega človeka. Ker pa nismo, vodi naša pot do kulture mimo velikolepih zunanosti naravnost k liku, k osebi. Zakaj so naša lica tako temna, zakaj leži prokletstvo na delu naših rok, da se vse v zlo preobrača, kar si srce lepega obeta, zakaj? Ker ne znamo živeti in ne znamo delati, ne znamo varčevati s časom. Ko končamo delo, ne znamo počivati. Počivamo prežvekuje, ne znamo uživati, ne znamo si oblikovati osebnostnega lika kulture. Ne znamo sedeti v klubnem stolcu, zato tudi ne znamo delati koncentrirano. Čas nam ni zlato, marveč groš. Kontrasti, ki jih je pomna ostala priroda, so v nas samih zaspali. V pisarni si takšen kakor na izprehodu, v šoli isti, kakor doma in v kavarni, v gledišču, v perivoju. Tudi oblačiš se vedno enako malomestno, enako neelegantno. Nisi več kmet, nisi še inteligent. Od kulturne finoče meščana te loči tvoja nekultiviranost, tvoja nevolja do subtilnih premišljevanj; od prirodne enostavnosti kmeta te loči tvoja načitana lirika, zato si prenehal biti človek in še nisi postal človek, v sredi si med pretvarjanjem od enostavnosti do kultiviranosti, nezadovoljen in nesrečen v srcu, napotu sebi in meni. Zakaj ne znaš delati? Ker se ne zavedaš, ker delaš brez misli in cilja. Delati se pravi pretvarjati snov, gibati energije, oblikovati zemljo, družbo, državo, predmete, misli, čustva, to je vse le eno. Izvrševati vse to tako, da delaš vsako reč ob svojem času. Ne, da se zarineš z glavo brezmiselno v dvanajsturno roboto, da pozabiš nase, na prirodo, na gibanje energij in oblikovanje snovi, koje gospod bi moral biti, pa si hlapec, in da greš potem domov izcrpan in prazen in potem animalično akumuliraš ravno toliko, da se jutri zopet lahko izcrpaš še huje. To delo ni

vredno mislečega človeka. Vsa tvoja gibčnost, vsa tvoja zunanost priraste na tvoje opravilo, ki postane tvoj gospodar. Našim ljudem spoznaš poklic po njihovi zunanosti. Če pridem v Ljubljano, določim nezmotljivo vsakomur: Ti si to in to. Tako se izdajajo po gibljajih, po obleki, po pogledih, skratka po livreji svojega gospodarja i kadar molče. Veš, kje je tista tajnost? Glej krog sebe! Premisli, nato delaj energično, nato uživaj v počitku. Potem ti bodo ure, ko se zlekneš po klubnem stolcu, ure najčistejšega veselja in osebnega doživljanja, ure samogovora in ure počitka, ki akumulirajo tvoje energije, da bodo mogle med delom delovati, oblikovati snov in izvajati korist. To je moj račun, in ta račun, dragi moj narodni gospodar, ni pasiven.

Dragi papa! Tudi ti spadaš med one ljudi, ki ne znajo živeti. Svoje energije izgubljaš v delu brez prestanka, ne odpočiješ se, ne moreš, nimaš časa. Tvoj obraz, ko si zagledal v moji sobi klubni stolec! „Ta potrata, to razsipavanje denarja!“ Vem, da ti vse moje razlaganje ne more do živega, ker si se že preveč uživel v življenje po naše, v to neekonomsko in brezciljno razsipavanje življenskih energij. Morda ti bo dala misliti majhna primera. Pred nekaj leti si me obiskal tu in ko si zopet odhajal z zadnjim vlakom, sva imela le še malo časa. Ali se spustiva v tek, s kovčegi po blatu, da morda vsa upehana, oznojena in oškropljena le zamudiva vlak in da ti vseeno utрпиš škodo? Najel sem avtomobilnega izvoščka, — oh, ta izdatek, ta potrata, zadostovala bi trem; ves čas si med vožnjo nervozno drsal po sedežu, vstajal, pogledoval na uro, se zmučil, vse to . . . čemu? Ne bi li ravno tako prišla do cilja, če bi bil v miru vžil kratko udobno vožnjo, ki se ti tako redko priliči, in ki te je rešila zamude vlaka in drugih občutnejših nevšečnosti? Vidiš, ta senzitivnost je živčna, avtomobili so pa narejeni, da si prihranimo čas in da ne pridemo iz fasona. Tudi delovni čas si je treba tako razdeliti. To je življenje kulturnega človeka, ki zna delati in z a t o tudi lenariti. Čas je znanost življenja in klubni stolec njegov simbol.

Tu ležim torej v njem, pušim svojo smotko in poslušam, kako šiva dež po oknih in kako klockota deževnica zunaj nekje po žlebu. Pinija pod oknom, drevo čudnega lika, se maje v burji, črna bieder-majerska silhueta na cankarjevosiivem ozadju. V levem predalu pisalne mize pet modrih bankovcev, zadnji honorar. Krog mene modrikasti, vonjavi dim. Tišina. Vsi pogoji tihe sreče, ravno dovolj dolge, da me vsega poživi, ravno dovolj kratke, da mi ne postane nadležna. Ž njo pa spomini, malenkostni, pa dragoceni.

Na cesti, v vrvi ljudi, ko so si vsi tako podobni, sem danes zagledal žensko, ki je drugačna od njih: vitkostas, polnogrudo, visoko, lepo. Prišla je in odšla, a najine oči so se srečale v nalahnem, koketnem, kratkem pogledu, pa dovolj dolgem, da crpam iz njega veselja za ves dan. Kakor vstajenje, kakor združenje dveh čistih duš, ki pokušata veselje življenja v enem samem hipu.

V bočanskem Devinu sem lani poleti poslušal pljusk valov ob strme bele stene, gledal drzni lok, zgrajen od slovenskih rok, stopil na majhno nizko skalo, malo nad jadransko gladino, baje najljubši počitek Danteja. Tod najdeš v prirodi samega sebe. Tod sva preživela z ženico medene tedne, golobčka v Noetovi barki. Odtod pod Učko goro, na Čres in Rab, med Bodule, kjer je genialni Polić iskal leka za bolno mlado življenje, in kjer se tako plodno meša beneška kultura z rezistentno jugoslovansko raso.

Na severu se spajajo Slovenske gorice v daljavi z ogrsko nižino in z nemškimi griči. Tod žije živahen rod, nasičen že nemškega duha, pa še vedno naš. Tu blizu je Cerovec. — Kratki, lapidarni spomini. Pol življenja, pol kulturne zgodovine, doživljene v uri nirvane v mehkem globokem objemu klubnega stolca. Osamljen simpozion.

Gospoda moja, nekoč sem čital zelo poučno zgodbo. Dovolite, da vam jo povem. Bil je nekdanj bogataš, ki je rad izvrševal krščanske kreposti. Žejne je napajal, lačne sitil, gole oblačil, dajal jim streho, toploto, podporo, zdravila; vse v velikem stilu. Nekoč pride ženska, izmozgana, blede, brez vrednosti za človeštvo. Ž njo pet otrok, kakor orgljice; mož - nemož, tuberkuloza. Bogati dobrotnik posluša njih bedo, njih suho, monotono pripovedovanje, sočutno jim pomaga — podaljšati to trpljenje še nekaj let, dokler ne bo tuberkuloza opravila svojega dela. Drugič pride k njemu mlad, skrbno oblečen mož, doktor Vladuh Dobjanič, avtor znanih del, narodnogospodarskega zbornika, pravne terminologije, nekaj političnih spisov, monografije o nacionalizmu; nagrada Jugoslavenske akademije, priporočila ministrstva, nadarjen človek, impetuozen, le brez denarja. Zato ne more doseči svoje privatne docenture, ne more nadaljevati svojih specialnih študij, ne more si počiti, ker ga čisto absorbira delo za kruh. I žena se mora ž njim vred odpovedati marsikateremu komfortu, delati ž njim. Kako bi jima ugodil majhen, štiritedenski odpočitek, kratko potovanje preko Opatije ob Dalmaciji, v Črno goro, potem v Trapani, Capri, Napoli, Rim, Firenco in nazaj! 2—3000 K. Veliki dobrotnik, ki si že izdal milijone, pomagaj! Pa že je dobrotnikov

sluga pokazal vrata temu nesramnemu prosilcu, ki ne prosi za podporo, marveč za štipendij lenobe.

Tisti filistrček, ki je poprej pisano gledal na moj klubni stolec, katerega pa še niti nimam, je v tako ozkem duševnem sorodstvu s tem izgubljenim mecenom, ki podpira in s tem daljša trpljenje, nima pa zmisla za nadarjenega človeka, učenjaka in pisatelja, klovečega pod nezasluženo revščino, iščočega malo oddiha za novo, narodu koristno delo. Sociologija rodoljubnega mecena! Pravkar se bavim s študijami za monografijo o tem liku, zato dovolite, gospod urednik, da vrinem med vaše eseje in sonete izjemoma še sledeči inserat, na čigar uspeh sem radoveden. Gotovo blagovolite tudi sprejeti vse mnogoštevilne ponudbe, s katerimi se odzovejo naši mecen: Kdo daruje slovenskemu pisatelju nov, nerabljen klubni stolec njegove izbire, oziroma založi za to potrebno vsoto? Ponudbe pod šifro „Dr. Zober“ na uredništvo „Zvona“.

Ivo Peruzzi:

Pesem mladoletja.

Odgnil bog je zlati pas,
iz njega slavčki so vzleteli.
Li branil si jim, oče beli,
da v polje šli so k cvetju v vas?

Li karal si jih, ko zvečer
so peli vroče melodije
o sreči, ki na zemlji ni je,
o rajih, ki jih ni nikjer?

Ne! Ti si zarjo spet razvil,
da v tvojo moč so se poskrili
in sanje cvetk, ti oče mili,
si v mlade dušice jim vlil ...

